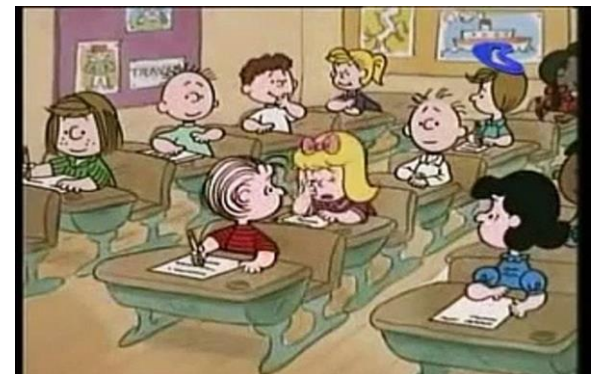

Lindrig intellektuell funktionsnedsättning

Skolläkardagar i Örebro 13-14 september, 2023

Elisabeth Fernell, MD, PhD
Gillbergcentrum, GU

Teoretisk begåvning mätt med IQ

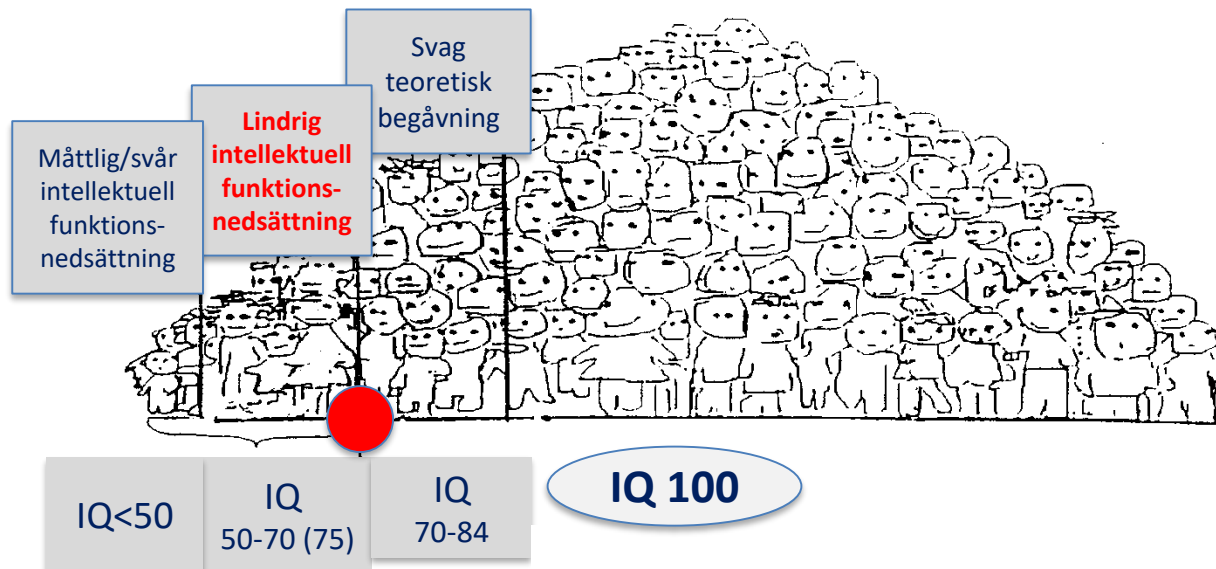

Illustration utgående från en teckning av psykolog Ingrid Adolfsson

BarnNU-teamet, Sektionen för Barnneurologi och Habilitering
Barnens Sjukhus på Huddinge Universitetssjukhus

I studier från Norden har prevalensen av lindrig intellektuell funktionsnedsättning varierat mellan ca 0,4-1,3%

Lindrig intellektuell funktionsnedsättning

Vad är lindrigt?

Diagnosen är ofta inte lätt att ställa

Diagnosen är ofta inte lätt att ta till sig

Diagnosen upplevs ”tung”

Inte alltid lätt att få tillgång stödinsatser i samhället

Funktionsnedsättningen är i vårt samhälle inte lätt att leva med – men mycket kan underlättas om det finns kunskap om funktionsnedsättningen och om rätt stöd ges

Lindrig intellektuell funktionsnedsättning – diagnostik

inlägg i Läkartidningen 2019

”Få diagnoser kan vara så svåra att ställa som lindrig intellektuell funktionsnedsättning (ID/IDD, Am. DSM-5) – den grad av intellektuell funktionsnedsättning som gränsar mot svag teoretisk begåvning inom den vida »normalvariationen«.

Betydelsen av rätt diagnos är särskilt viktig eftersom ingen annan funktionsbeskrivande diagnos ger så tydliga rättigheter i grundsär- och gymnasiesärskolan samt insatser från habilitering och kommunen enligt LSS.”

<https://lakartidningen.se/Opinion/Debatt/2019/04/Teamsamverkan-helt-avgorande-for-ratt-diagnos/>

Organisatoriska problem/”utmaningar”

Inom Elevhälsan

- Alla skolor har inte utredande **psykolog**
- Ibland utreder psykologer **enbart vid stark misstanke** om lindrig intellektuell funktionsnedsättning
- Många psykologer utreder med en “bredare” utgångspunkt
- Erfarenhet och vana att handlägga denna elevgrupp skiljer sig mellan **skolläkare**

Inom Barn- och Ungdomssjukvården

- På Barn- och ungdomsmedicinsk mottagning i öppen vård, har barnläkare som regel inte psykolog att samarbeta med
- På Barn – och ungdomsneurologisk mottagn. på klinik, finns barnneurolog och psykolog, men i dag finns *ej* resurser att handlägga *alla* barn med lindrig intellektuell funktionsnedsättn.

Granskning av handläggning och utredning inför beslut om mottagande i Särskolan Skolinspektionen 2011

I Skolinspektionens rapport till regeringen 2011 skrivs:

"Delar av den kompetens som behövs för att ställa den komplexa diagnosen lindrig utvecklingsstörning finns hos landstinget. Komplexiteten i bedömningarna och ställningstagandena i både de psykologiska och medicinska utredningarna talar för att kommunen ska vara skyldig att remittera till landstinget i dessa delar av utredningen".

Vad säger olika dokument? Befintliga allmänna råd

I **Skolverkets allmänna råd (2018)** ligger starkt fokus på själva skolformen, på den formella delen av mottagandet i särskolan*

De allmänna råden och kommentarerna till dessa kommer att revideras under 2023/2024

Nu ***anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola**
Samtidigt ersätts begreppet utvecklingsstörning med intellektuell funktionsnedsättning

I **Skolverkets Läroplan, rev, 2022**, har benämningen kunskapskrav ändrats till betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper

Vägledning för elevhälsan är ett specialtema på Kunskapsguiden

Vägledningen riktar sig främst till personal inom elevhälsan

Vägledningen är en digital version av publikationen

Vägledning för elevhälsan som gavs ut 2016, rev. 2019

Dess syfte är att stärka och bidra till utvecklingen av likvärdigt elevhälsoarbete i hela landet

Texterna är gemensamt framtagna av **Socialstyrelsen och Skolverket**

KUNSKAPSGUIDEN

<https://kunskapsguiden.se/>

”Håll dig uppdaterad genom att prenumerera på Kunskapsguidens nyhetsbrev – få nyheter och uppdateringar direkt i din inkorg”

Dokument: **Psykologutredning i skolan**, Socialstyrelsen 2013

”En utredning av psykolog i skolan är påkallad såväl **när eleven riskerar att inte uppnå kunskapskrav** som när en elev uppvisar **andra svårigheter i skolsituationen** som t ex bristande koncentration, uppmärksamhet eller beteendeproblem”

”För barn där exempelvis misstanke om **autism** med påtaglig funktionsnedsättning är huvudfrågan, är vidareremittering till specialistinstans påkallat”

”Likaså kan en utredning av barn med **koncentrations- eller uppmärksamhetssvårigheter** behöva kompletteras hos specialist för eventuell diagnos och medicinering”

”När barn och ungdomar uppmärksammas i skolan
för svårigheter som kan tala för
lindrig intellektuell funktionsnedsättning”

”Handläggning inom Elevhälsan ur ett barnrättsperspektiv
Stöd för skolläkare och skolpsykologer”

Ett dokument från 2023, utarbetat av en arbetsgrupp knuten till
Svenska Skolläkarföreningen (14 sid.)

”Ett incitament till detta dokumentts tillkomst är att **lindrig
intellektuell funktionsnedsättning innebär så mycket mer än
frågan om skolform!**”

Från dokumentets (SSLF) text

Skolpsykolog bedömer barnets intellektuella och övriga kognitiva förmågor

I skolpsykologens utredning ingår också en helhetsbedömning av barnets olika funktionsområden och en särskild bedömning av barnets adaptiva färdigheter, d.v.s. förmågor i det dagliga livet

Skolläkarens uppgift är att göra en helhetsbedömning, och uppmärksamma andra möjliga funktionsnedsättningar och andra medicinsk tillstånd som behöver utredas vidare

Skolpsykolog och skolläkare ska samverka genom att gemensamt diskutera sina utredningar/bedömningar

Från dokumentets sammanfattning (SSLF)

”Om utredande skolpsykolog och skolläkare har tillräcklig kompetens och erfarenhet och inga tvivel föreligger om att diagnosen är korrekt så kan diagnosen lindrig intellektuell funktionsnedsättning anges. Vid behov bör man konsultera mer erfaren kollega eller planera för uppföljande utredning”

”Huvudregeln bör vara att **skolpsykolog och skolläkare tillsammans** återger sina bedömningar, till vårdnadshavare”

”**Information** om rätten till särskola /anpassad grundskola eller anpassad gymnasieskola, habilitering samt behov av medicinsk utredning ges
Skolläkaren ansvarar för remittering”

”Diagnosen lindrig intellektuell funktionsnedsättning ska **bekräftas och registreras (enligt ICD-10 kod)** på mottagning inom den specialiserade barnsjukvården (pediatrisk eller neuropediatrisk mottagning/
alt.habiliteringsmottagning

Lindrig intellektuell funktionsnedsättning

Organisatorisk "förbättringspotential" för sjukvården

Barn med lindrig intellektuell funktionsnedsättning har i hög utsträckning också andra funktionsproblem eller funktionsnedsättningar; Koncentrationssvårigheter/**ADHD**, autistiska drag/autism, språkstörning, psykiska symtom som oro, ångest och beteendesyntom

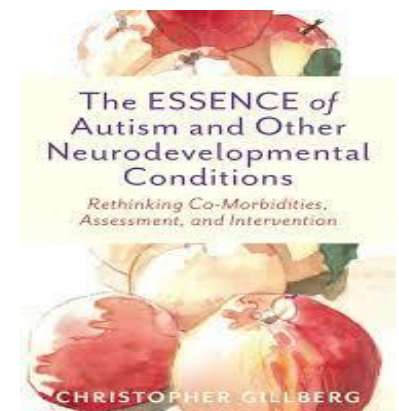
*Det borde finnas breda team, **ESSENCE-team**, för dessa barngrupper i öppen vård och på kliniknivå*

Teckning
psykol I.A.

Recognising ADHD
In ID

Läkarens roll vid misstanke om - och vid fastställd diagnos - lindrig intellektuell funktionsnedsättning

Samverka med psykolog och inhämta pedagogisk information vid bedömningen av funktionsnedsättning – i elevhälsoteam och vid mottagning inom specialistsjukvården

Bedöma samsjuklighet (ESSENCE) och se till att adekvata utredningar genomförs

REMITTERA till BARNSJUKVÅRDEN

För den medicinska utredningen; **SNPFs medicinska vårdprogram**: <https://snpf.barnlakarforeningen.se/wp-content/uploads/sites/4/2020/10/tjugoifvertva.pdf> *uppdateras nu*

För planering av uppföljning, så att olika åtgärder kommer barnet och föräldrar till del, information om habiliteringsinsatser och remiss till habilitering

Inlärningssvårigheter – den medicinska bedömningen

Vid **lindrig intellektuell funktionsnedsättning** - medicinsk bedömning/orsaksutredning **remiss från skolläkare**

Föreligger en Prenatal, Perinatal eller Postnatal etiologi?

Även vid **svag teoretisk begåvning** kan medicinsk utredning vara indicerad

Några exempel på medicinska tillstånd som kan medföra svag teoretisk begåvning eller lindr. intellektuell funktionsnedsättning

Prenatala kromosomala/genetiska tillstånd; t.ex. Klinefelter XXY, Neurofibromatos typ 1, 22q11.2, Noonan, Fragile X ssk hos flickor, Prenatala förvärvade tillstånd, t.ex. FASD, CMV-inf., Perinatala orsaker, t.ex. extrem underburenhet

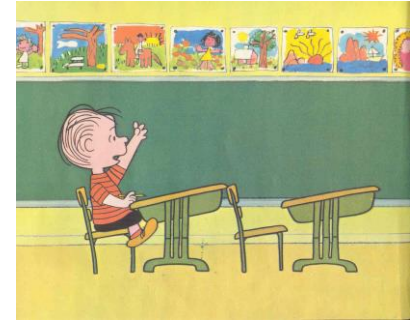
Sammanfattning

- Olika typer av inlärningssvårigheter är vanligt
- Utredning i samarbete med psykolog kan vara avgörande för att förstå problematiken – och för att ge rätt hjälp
- *En* funktionsnedsättning ofta kombinerad med andra svårigheter – ESSENCE – perspektivet
- Samhället allt mer krävande avseende kognitiv kapacitet
- Begreppet ”psykisk ohälsa” – hur många har någon form av kognitiva brister i en sådan ”grupp”?
- Barn blir vuxna, vuxna har varit barn

Sammanfattning

Lindrig intellektuell funktionsnedsättn. behöver **uppmärksammas** skolan och vid misstanke - och när det är möjligt utredas av psykolog inom elevhälsan **i samarbete** med skolläkare

Diagnosen bör **fastställas** (ICD) inom specialistsjukvården
Den **medicinska utredningen** sker inom specialistsjukvården
Barnmedicin/Barnneurologi

Stor samsjuklighet, många bakomliggande etiologier
Läkaren (inom sjukvården) planerar insatser och uppföljning -
Habilitering och Barnsjukvård, för vissa barn uppföljn. även inom
Barnpsykiatri **Behov av**

ESSENCE-team inom sjukvården – samarb. med Elevhälsa